

ingå, enär sådant tvifvelsutän lär af Kongl. Maj:t uppmärksammas, om och när förslaget i hufvudsak vunnit statsmakternas bifall.

Om hänvisning till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 19 Januari 1875.

Rich. Ehrenborg.

N:o 2.

Af Friherre D. von Schulzenheim: Om invrättande af en på fjerdingsmanntinstitutionen grundad landtpolis samt om beviljande af anslag för detta ändamål.

Gränserna emellan frihet och sjelfsväld hafva alltid varit svåra att utstaka, ännu svårare att inhäga.

Endast om man tänker sig ett naturtillstånd, kan menniskan tänkas innehafva en obegränsad vilje- och handlingsfrihet. Uti samlefnaden med andra menniskor och i samhället måste denna frihet vara begränsad så, att den må kunna stå tillsammans med andra samhällsmedlemmars lika berättigade anspråk på fri verksamhet. De regler och bestämmelser, som småningom utvecklats ur detta förhållande, utgöra, hvad vi kalla *Lagar*, hvilka åter till sin rättvisa, fullständighet, tidsenlighet och tydlighet utvisa det samhälles ställning på civilisationens skala, der de gälla. Den heliga Skrift säger visserligen, att lagen är till "för de orättfärdigas skull, ty de rättfärdiga behöfva ej lag", men i våra moderna samhällen är lagen icke allenast en strafflag, utan fast mera en regel och en norm för menniskans, i samhällslefnaden berättigade, verksamhet, och endast förseelserna mot och kränkandet af dessa regler och denna norm framkalla användandet af

de repulsiva åtgärder från samhällets sida, som bestämmas af strafflagen. En särskild sida af samhällslifvets uttryck är i följd deraf observerandet, beifrandet och, så vidt möjligt är, förekommandet af de i lagen uppställda reglens öfverträdande, och kränkandet af vare sig statens eller individens rätt samt allmän ordning. Deraf har, bland annat, uppkommit, hvad man kallat "*Polisinstitutioner*". Utan att nu förvilliga sig i några akademiska definitioner öfver hvad politi, politirätt eller polis är, eller hvar gränsen för dess *preventiva* verksamhet bör ligga, kan man dock med trygghet påstå, att politirätten och statspolisen icke är — hvad äfven andra än förbrytare och brottslingar understundom ansett den vara — ett oäkta barn till verklig rätt, en Ismaël, som sändes ut i öknen, att blifva till någon ledning och något band för röfvarhorders och samhällsbeduinens rörliga lif, utan att politirätten tvärtom är den första patriarkalismens legitima afkomling för traditionel och social ordning och för reglerandet af ett ordnad och sig alltjemt ordnande och utvecklande statslif.

En stats grad af civilisation kan likaledes mätas efter beskaffenheten af dess polisinstitutioner, och gäller detta särdeles de gamla, tät befolkade och rika samhällena. Riktigt anmärker sålunda en framstående engelsk författare i ett nyligen utkommet arbete öfver franska revolutionen,*) att hos hvarje menniska innebor begäret att förvärfva eget hem och oberoende, och att revolutioner jemte brott mot egendom mera sällan förekomma uti stater, hvarest all jord ännu icke är upptagen och plats för nybyggen är lätt förvärfvad, då deremot i de gamla staterna, der snart sagdt hvarje quadrataln grund redan är ockuperad af enskilda eller disponerad för statsbehof, samt kringgärdad af en eganderätten skyddande lag, och der en stadgad rättssäkerhet för ärligt förvärf medgifvit sammanhopande af ärfd förmögenhet genom flera generationer, der äro brotten mot eganderätt mångtaligare och benägenheten för omstörtningar större hos den lägre befolkningen, hvadan ingen förnuftigtvis kan prisa fördelarne af de amerikanska institutionerna, förrän Amerikas ouppodlade trakter, som nu tjena till en slags samhällskloak, blifvit uppodlade och befolkade.

Olägenheterna af en börjande öfverpopulation blifva i slika fall uthärdeliga endast genom en kostsam utveckling af statens maktmedel för skydd af person och egendom, intill dess missförhållandena på ett eller annat sätt af sig sjelfva blifvit öfvervunna.

Om det emellertid är hvarje statsborgares rättighet att, utan störande inverkan, med full frihet göra och låta inom den rättsfer, som är honom garanterad af den stat, hvars medlem han är, har han äfven rätt att fordra, ej blott det hvarje kränkning af hans rättigheter skall straffas, utan äfven skyndsamt straffas, helst han måste afsäga sig att sjelf skaffa sig rätt såsom under näfrättens tider.

*) Lessons of the French Revolution by Lord Ormatwaighte, London 1873.

Har staten alltså rätt och pligt att skydda sina medlemmar och upprätthålla helgden af sina lagar, är det tydligt att den måste hafva kraftiga organer till sitt förfogande för fullgörandet af denna sin pligt, på det brottslingen må veta, att straffet skyndsamt och ofelbart skall nå honom; det är ock omöjligt, att resonera bort från staten dess rätt att skydda sig mot så väl *inre* som *yttre* fiender. — Det tyckes visserligen att en fortgående civilisation borde göra en och hvar medveten om, hvad hans rätt är, förminska brottens antal och sålunda göra en stark polis mindre nödvändig än under förgångna råare tider. Så är emellertid af andra skäl icke förhållandet. Vidsträcktare samfärdsel och ökade behof gifva vid högre civilisation allt flera anledningar till brott. Högre och vidsträcktare undervisning sprider väl mera allmänt större upplysning, men gifver just i följd deraf äfven en brottslig vilja liksom mera utvecklade vapen att fullfölja sina dåliga instinkter. Så mycket större kraft måste staten därför visa i kampen mot brottslingen. Hand i hand med civilisationen går alltid slutligen större politisk frihet och denna frihet kan lätt framkalla kollisioner med de mångfaldigade institutionerna och förhållandena. Skyddandet af en sådan frihet, vidmakthållandet af full ordning i det alltmör komplicerade statsmaskineriet blir i följd deraf äfven svårare och *kostsammare*. Träffarde och sannt svarade därför en af vår tids mest framstående statsmän i Italien de neapolitanare, som klagade öfver skatternas tillökning i de neapolitanska staterna nu mot förr under bourbonernas patriarkaliska, men autokratiska styrelse, att detta förhållande vore helt naturligt, emedan all frihet är kostsam och dyr. *Vårt* fädernesland har, utom sitt afskilda läge, äfven liksom Amerika haft fördelen af att ega betydliga vidder för fortsatt odling med plats för en stigande befolkning, jemte rika tillfällen för en utvecklad industri, så att vi äfven inom en mansålder kunnat uppfylla vår största skalds uppmaning, "att inom Sveriges gräns eröfra Finland åter", men ehuru svenskarne mer än andra nationer älska sitt fädernesland, dess natur, frihet och stolta traditioner, kan man näppeligen påstå, att bland våra nationaldygder äfven kan räknas laglydighet och respekt för andras rätt. Vikingalynnet är ej alldeles utplånadt hos nordmännen; de reguliert återkommande större slagsmålen och våldsamheterna vid marknader, beväringssamlingar m. m. hafva väl något aftagit, men brott mot person fortfara dock att vara vanliga, och nekas kan väl ej heller, att i ett land, hvarest tillgrepp af skog ännu icke i nationalmedvetandet blifvit erkänt för stöld och der brott mot jagtstadga, fiskestadga och tullförfattningar icke ansetts vanfrejdande, eller der fruktjufven, villebrådstjufven o. d. icke anses för brottsling, till den grad han verkligen förtjenar, der är ännu rättsmedvetandet oklart, om ock nationen onekligen till sin allmänna sinnesriktning och moraliska grundton kan sägas vara ärlig, för hvilken egenskap den äfven välförtjent i allmänhet varit känd.

Mångfaldiga, under de senaste decennierna inträffade förändringar i den sociala ordningen hafva emellertid ännu icke afgjort visat, huruvida laglydnaden

eller missaktningen för lagarne äro i tilltagande. Upphäfandet af det förra husbondeväldet och dermed följande patriarkaliska polisuppsigt öfver tjenarne, upphäfandet af passförfattningarne, i hög grad lättade kommunikationer, som för tjenare och arbetarebefolkning kan sägas hafva upphäft den gamla, förr så sällan öfverstigna socken-, härads- och provinsindelningen; stora och långvariga allmänna arbeten, försvårade prestbetygskontroller — till en del genom slapp tillämpning af mantalsskrifningsförfattningen — den fria näringslagstiftningen med utsträckt landthandel och vana vid flerfaldiga njutningar, uppnådda genom en hastig, om ock ojemn, stegring af arbetslöner och inkomsttillfällen, allt har, jemte de fördelar och den frihet det medfört, äfven, tyckes det, å andra sidan medfört ökad osäkerhet, oftare förekommande oordningar med tilltagande svårighet att bevaka brottslingar och förekomma brott. — Den sjelfstyrelse, som blifvit lemnad kommunerna, kännes redan nu mångenstädes tung och tidsödande, och omöjligt är att dermed förena en ordnad, lokal polistjenst, då kommunalinstitutionerna tvärtom behöfva till sitt stöd och lättnad en ordnad fristående landtpolisorganisation. En naturlig motvilja hos den svenske jordegaren för personlig, med en dyrbar tidsupppoffring förenad, kommunal polistjenstgöring skall säkert förmå honom att hellre åtaga sig en ökad utgift för vinnande af nödig ordning i orten och säkerhet till egendom och person. — Med anledning af Riksdagens uttalade önskan har Kongl. Maj:t visserligen uppdragit åt en komité, att utarbete ett förslag för omorganisationen af landtstatstjänsterna, hvilka i högre och lägre grader egentligen leda och handhafva hvad vi hittills ega af landtpolis. Då emellertid denna komiténs arbeten icke snart torde vara afslutade, och en betydlig tidsutdrägt nödvändigtvis är att förutse, innan landshöfdinge-embetena och vederbörande embetsverk hunnit att deröfver blifva hörda, och något förslag kan komma att af Kongl. Maj:t definitivt antagas, för att sedermera någon kommande Riksdag föreläggas, men det redan så kännbara behofvet af en förbättrad landtpolis ytterligare ökas af den naturliga oron för hvad ett mera allmänt återvändande af den emigrerade befolkningen jemte ett eller annat missväxtår, med åtföljande penningkriser, arbetslöshet och möjligen nöd, kan komma att verka för tillökande af brott och osäkerhet, har jag ansett, att åtgöranden från Riksdagens sida, i hvad på densamma beror, icke borde uppskjutas, och då den påtänkta reorganisationen af landtstaten icke förhindras, utan tvärtom torde betydligt lättas och framskjutas genom organisationen under tiden af en landtpolis, hvilken i alla hänseenden måste subordinera under landtstatsstyrelsen, huru denna än må blifva beskaffad, hvarjemte och då enligt Kongl. Brefvet den 1 Juni 1850 fjerdingmansinstitutionen är ett *menighetsbestyr*, samt då antagas måste, att ur denna redan existerande institution en ordnad och förbättrad landtpolis bör kunna framgå, får jag härmed för Riksdagen framställa ett förslag i detta afseende.

Derförinnan torde dock tillåtas mig att vidröra en del frågor, som stå i sammanhang med detta förslag. Jag vill icke taga till mönster något utländskt, dyrbart och kostsamt gensdarmeri, allraminst till häst, men jag anser, att landtpolisen, ehuru den icke bör vara uniformerad, likväl bör vara *försedd med tjenste-tecken och kunna vara beväpnad* vid sådan tjenstgöring, der det kan anses vara behöfligt eller nödvändigt, t. ex. med huggare och revolver, och att sådan beväpning borde till nedsatt pris kunna erhållas från statens förråd; att städerna såsom hittills böra bekosta sin egen polis, ehuru densamma fortfarande bör vara koordinerad med landtpolisen under landshöfdinge-embetet; att statsjernvägarne äfven böra bekosta sin egen stationspolis, som har att påräkna stöd af närmaste landtpolis, eller ock med kommunerna uppgöra om lämpliga bidrag till den förökade kostnad, som för förstärkt polispersonal drabbar de socknar, inom hvilka jernvägsstation är belägen; att polisman på landet bör hafva fribrefsrätt för bref till sin närmaste förman och närmast honom i orten anställde tjenstekamrater, så vida poststation finnes; att indelt soldat, derest han befinnes villig att åtaga sig sådan polismannabefattning, må erhålla tjenstledighet under minst tvänne år från alla möten och kommenderingar under fredstid, och anser jag med anledning af soldatens invanda ordningssinne, kunskap i vapenföring m. m. ett sådant medgifvande från Kongl. Maj:ts sida vara af största vikt, åtminstone under början af den nya polisinstitutionen och intill dess tiden och erfarenheten uppamat och framställt tillräckligt antal ämnen till en landtpoliskorps. Jag bifogar ett förslag till förändrad instruktion för landtpolis, grundad på nuvarande, ofvan återopade Kongl. Bref af 1 Juni 1850 angående fjerdingsman, och antager, att detsamma föga skall komma att skilja sig från det förslag, som i berörda hänseende kommer att afgifvas af landtstatskomitén, af hvars förberedande arbeten benäget medgifvits mig att taga någon del. Då emellertid åtminstone några direkta kostnader för ett skyndsamt genomförande af en sådan polisinstitution torde blifva nödvändiga, — förutsatt, att mitt förslag antages, — såsom, utom till förberedande organisationsarbeten, äfven för anskaffande af vapen, för tryckning af instruktioner och kortfattad samling af de författningar, polisman måste tilldelas, för att kunna handhafva densamma m. m. och hvilket allt bäst genom offentlig myndighet torde anordnas, samt efter ett förslagsvis till 2,500 man för hela landets 2,300 socknar beräknadt polismannaantal, vågar jag hos Riksdagen begära ett förslagsanslag af 100,000 kronor, att för sagda ändamål ställas till Kongl. Maj:ts disposition.

Jag sammanfattar sålunda mitt förslag, då jag föreslår:

1:o att Riksdagen må för sin del besluta ett skyndsamt inrättande af en, på fjerdingsmanna-institutionen grundad, talrikare och mera användbar landtpolis, samt åtaga sig de deraf följande prestationer;

2:o att Riksdagen må till nödiga utgifter i och för detta ändamål till Kongl. Maj:ts disposition ställa en summa, stor 100,000 kronor;

3:o att Riksdagen vid anmälan hos Kongl. Maj:t af förestående beslut i underdånighet anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes utfärda nådig instruktion i detta afseende samt, om möjligt, medgifva indelt soldats användande, åtminstone under vissa bestämda år, såsom polisman på landet.

Och anhåller jag värdsamt om remiss af förestående motion till Stats-Utskottet, anseende mig tillräckligt, om äfven i korthet, hafva utvecklat nödvändigheten, tidsenligheten och möjligheten af genomförandet af mitt förslag till allmänt bästa, samt tillåter mig att avsluta detta mitt memorial med följande ord af en utländsk vetenskapsman: "Jag vet ganska väl, att det ingalunda skall fattas mig afgjorda motståndare, och väntar mig allvarliga konflikter med länge närda fördomar och djupt inrotade öfvertygelser, men jag är rustad för mina motståndares angrepp, och jag har en så fast tillit till deras ärlighet och sauningskärlek, att jag, alla meningsskiljaktigheter oaktadt, räknar på ett välvilligt och opartiskt öra, och på ett utslag, som af ingenting annat förestafvas, än de talande fakta sjelfva."

Stockholm den 20 Januari 1875.

David von Schulzenheim.

Bilaga.

Vördsamt förslag

till de grunder, hvarefter en landtpolis borde ordnas, uppställt efter reglementena för fjerdingmän och länsmän enligt Kongl. instruktionen af den 10 November 1855 och Kongl. stadgan af den 1 Juni 1850.

För att utöfva den närmaste polisuppsigten på landet och i öfrigt tillhandaga så väl statens embets- och tjenstemän som de kommunala myndigheterna, skall i hvar socken i allmänhet *en* polisman, men i större socknar *flere* polismän an-

ställas, kunnande, der socknarne äro små, tvänne eller flere förenas i att hålla endast en polisman.

Förslag till polismansdistrikt uppgöras af kronofogde efter kommunernas hörande, hvarefter, sedan landstingen äfven deröfver blifvit hörda, distriktindelingen bestämmes och fastställles af Konungens Befallningshafvande.

Om landstinget och Konungens Befallningshafvande äro härutinnan af olika åsigter rörande distrikt och lön, underställes saken Kongl. Maj:t.

Polisman skall innehafva fast lön, utgående efter för kommunalutskylder gällande grund; och blifver den hittills varande fjerdingsmansinrättningen såsom menighetsbestyr härigenom upphäfd.

Polisman å landet skall vara välfrejdad, känd för ordentlighet och pålitlighet, kunna skriva redigt och tydligt, räkna enkla och brutna tal, känna kommunalförfattningarne, jemte det af allmänna lagen, som han har att handhafva. Polismands kunskaper och lämplighet för befattningen i öfrigt skall granskas och undersökas af kronofogden. Ansökningstiden skall kungöras i fögderiets kyrkor, och konstitutorial utfärdas af Konungens Befallningshafvande efter vederbörande kommuns hörande.

Polisman eger att uppbära ersättning för förrättningar i enskilda mål samt för resor utom distriktet, samt medgifves fribrefsrätt för rapporter och meddelanden till närmaste förman och närmast stationerade polismän.

Vid tiensteförrättning skall polisman vara försedd med synligt tienstetecken, jemte nödig beväpning, då sådan af honom kan anses behöflig. Tienstetecken och beväpning erhållas ur kronans förråd och distribueras genom Konungens Befallningshafvande, hvarefter kommunen ansvarar för deras underhåll och vård.

Kronofogde är polismands chef och kronolänsman hans närmaste förman.

Åligganden.

1. Att utöfva noggrann tillsyn derå, att allmän ordning och säkerhet inom distriktet upprätthålles, samt, derest förbrytelser deremot förekomma eller lagöfverträdelser ske, som utgöra föremål för allmän åklagares beifran, anställa undersökning och derom inberätta till kronofogde.

2. Dels att, då sådant honom af förman skriftligen anbefalles, verkställa häktning och ombesörja de häktades inställande för rätta eller afsändande i fängelse, *dels* ock, att utan särskild befallning anhålla person, som skäligen misstänkes för brott, för hvilket gerningsmannen bör häktas, med skyldighet för polisman i senare fallet att inom 24 timmar inställa den sålunda anhållne hos kronofogde, som förordnar om han skall i häkte insättas.

3. Att anställa laga ransakan efter tjufgods, så väl då förman det anbefaller, som då enskild person äskar sådan tjensteåtgärd.

4. Att, beträffande betlande, försvarslöses och allmänt efterlyste personers behandling iakttaga, hvad författningarne derom stadga.

5. Att egna särskild och noggrann uppmärksamhet å sådan lös arbetarebefolkning, som med arbete eller af annan orsak tillfälligtvis uppehåller sig inom distriktet; börande polisman noga underrätta sig om deras sysselsättning och föregående lefnadsförhållanden.

6. Att i händelse död person träffas ute å mark, eller eljest dödsfall förekommer i förening med ovanliga eller misstänkta förhållanden, genast sådant inberätta till kronofogde, samt i öfrigt vidtaga de åtgärder, som vid sådana tillfällen kunna påkallas.

7. Att efter vederbörandes uppdrag delgifva stämningar i brottmål, kalla nämnd till urtima ting m. fl. allmänna förrättningar, och verkställa andra kallelser och kommunikationer, som röra allmän eller kommunens tjänst.

8. Att tillse, att vägar, broar och färjor hållas i ordning, äfvensom att vintervägar utstakas; börande, i händelse polismans anmaning om befintliga bristers afhjelpande icke efterkommes, förhållandet skyndsamt hos kronofogde anmälas.

9. Att öfvervaka ordningen vid gästgifveri inom området samt anmäla möjligen skeende oordning derstädes.

10. Att, då smittosam sjukdom hos människor eller djur utbryter eller andra olyckor inträffa, såsom vådeld, vattuflöde, strandning, sjöskada och sjönöd, icke allenast skyndsamt till närmast boende kronofogde inberätta förhållandet, utan ock biträda efter föreskrift med härvid nödiga åtgärder.

11. Att uppbuda till kungs- och kronoskjuts.

12. Att biträda vid beväringmanskaps uppbudande och sammandragande.

13. Att, då sådant honom anbefalles, åtfölja truppmarscher samt transporter för Kronans räkning, äfvensom biträda vid inqvartering.

14. Att tillhandahålla de skattskyldige debetsedlarne å deras kronoutskylder.

15. Att för meddelande af nödiga upplysningar och erforderlig handräckning närvara vid mantalsskrifningar och kronouppbördsstämmor, äfvensom tillstädeskomma och öfvervaka ordningen vid andra tillfällen af större folksamlingar.

16. Att efter kronofogdens ordres indrifva sådana allmänna eller kommunen tillhöriga medel, som skola handräckningsvis uttagas, äfvensom omedelbart lemna vederbörande inom tjensteområdet handräckning för indrifning af kommunalutskylder och prestlönesmedel, som vid uppbördsstämma lemnats oguldna; skolan i dessa fall polisman, derest betalning vid anfordran icke erlägges af den restskyldige, genast verkställa utmätning, och instrument deröfver eller pantlista ofördröjligen till kronofogden insända.

17. Att biträda exsekutor vid verkställighet af domar och utslag, äfvensom sjelf ombesörja sådan verkställighet, då han af länsstyrelsen dertill förordnas.